

## ZE WSPÓŁPRACY ZAGRANICZNEJ WARSZAWSKICH RUSYCYSTÓW W OSTATNICH TRZECH LATACH (OBSZAR LITERATUROZNAWSTWA)

(nadesłano 5.09.2018; zaakceptowano 17.12.2018)

Bez współpracy z zagranicą, zarówno instytucjonalnej, jak i indywidualnej, nie sposób wyobrazić sobie funkcjonowania współczesnego świata, w szczególności kształcenia na poziomie wyższym oraz nauki. Mobilność akademicka kojarzy się zwykle z działaniami w ramach Erasmusa, umownie rzecz ujmując, programów takich jest bowiem więcej i na przestrzeni czasu ich zasady podlegały zmianom. Studenci i pracownicy Instytutu Rusycystyki Uniwersytetu Warszawskiego mają możliwość wyjazdu do pięciu uniwersytetów, z którymi jednostka ma podpisane umowy: w Jyväskylä (Finlandia), Tallinie (Estonia), Daugavpils (Łotwa), Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie (Słowacja) i Katolickiego Uniwersytetu w Leuven (Belgia). Wśród nich są ośrodki w państwach (Estonia, Łotwa), w których język rosyjski jest drugim powszechnie używanym, co dla studentów oznacza pobyt w środowisku zbliżonym do naturalnego rosyjskojęzycznego i codzienny kontakt z użytkownikami tego języka. Współpraca naukowa kojarzona jest zwykle z umowami dwustronnymi. W 2016 roku Instytut Rusycystyki UW wyszedł z inicjatywą podpisania umowy między Uniwersytetem Warszawskim a Narodowym Badawczym Tomskim Uniwersytetem Państwowym (Rosja), przewidującej współpracę o szerokim zakresie i z udziałem naukowców różnych specjalności. Pierwszym przedsięwzięciem w jej ramach stała się międzynarodowa konferencja naukowa pt. *Syberia. Wizje literackie – wizje dokumentalne* w dniu 19 października 2016 roku w Warszawie, a w roku następnym wydanie pod redakcją Piotra Głuszkowskiego książki pod takim tytułem. Tematyka syberyjska jest obecna w pracach kierowanego przez Piotra Głuszkowskiego Koła Naukowego Dialogu i Współpracy ze Wschodem oraz w wielu wykładach gości zagranicznych.

Podane wyżej przykłady współpracy zagranicznej warszawskich rusycystów pochodzą z ostatnich trzech lat. Dlaczego warto dokonać ich przeglądu właśnie z tego okresu? Nie tylko dlatego, że przybrała ona wtedy na intensywności i „wciągnęła” na większą niż dotąd skalę najmłodsze pokolenie badaczy. W 2016 roku ukazał się specjalny numer wysokonakładowego i dostępnego w wersji elektronicznej czasopisma

„Russkij jazyk za rubieżom” („Русский язык за рубежом. Учебно-методический иллюстрированный журнал. Специальный выпуск”), wprowadzicie noszący podtytuł „Polska rusycystyka”, ale poświęcony Instytutowi Rusycystyki i przygotowany w związku z 200-leciem Uniwersytetu Warszawskiego. Na jego zawartość złożyły się artykuły – w większości pracowników instytutu – z zakresu literaturoznawstwa i językoznawstwa rusycystycznego oraz artykuły na temat historii i współczesności jednostki od strony naukowej i dydaktycznej, w tym materiały rzucające światło na metody nauczania języka i literatury oraz wykorzystania zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Od wydania tego numeru współpraca zagraniczna warszawskich rusycystów zaowocowała wieloma przedsięwzięciami, przede wszystkim literaturoznawczymi, którym warto przyjrzeć się bliżej.

Głównymi partnerami naukowymi i organizacyjnymi stały się w ostatnich trzech latach Państwowe Muzeum-Posiadłość „Ostafiewo” – „Rosyjski Parnas” (Государственный музей-усадьба „Остафьево” – „Русский Парнас”) i Dom Rosyjskiej Emigracji imienia Aleksandra Sołżenicyna (Дом русского зарубежья имени Александра Солженицына) w Moskwie oraz Instytut Polski i Stacja Naukowa Polskiej Akademii Nauk w Moskwie.

Muzeum w Ostafiewie, dawnej posiadłości rodów Szeremietiewów i Wiazemskich oraz miejscu pracy historyka i poety Nikołaja Karamzina, gościło uczestników dwóch międzynarodowych konferencji naukowej poświęconych Adamowi Mickiewiczowi. Pierwsza – zatytułowana *Adam Mickiewicz. Polska – Rosja – Wschód* – została zorganizowana 28 października 2017 roku przez IR UW wraz z Instytutem Polskim i Ambasadą Rzeczypospolitej Polskiej w Moskwie, reprezentowanymi przez Pana Włodzimierza Marciniaka, Ambasadora Nadzwyczajnego i Pełnomocnego RP w Moskwie oraz Dariusza Klechowskiego, Dyrektora Instytutu Polskiego. Spotkanie zakończyła prezentacja wydanej w 2017 roku monografii pod redakcją Magdaleny Dąbrowskiej i Piotra Głuszkowskiego *Mikołaj Karamzin i jego czasy* (Dąbrowska, Głuszkowski, 2017), będącej pokłosiem wydarzenia sprzed ponad roku – międzynarodowej konferencji naukowej pod takim tytułem, zorganizowanej w dniach 19–20 maja 2016 roku w Warszawie. Druga konferencja – pod tytułem *Mickiewicz 2018* – odbyła się 19 grudnia 2018 roku. Inną „odsłoną” zainicjowanych przez IR, tym razem z Gdańskim Oddziałem Towarzystwa Literackiego Adama Mickiewicza kierowanym przez Zbigniewa Kaźmierczyka, rusycystyczno-polonistycznych spotkań mickiewiczologicznych stała się międzynarodowa konferencja naukowa pt. *Adam Mickiewicz i Rosjanie* w dniach 24–25 maja 2018 roku w Warszawie. Obowiązki jej sekretarza pełnił Michał Kozdra. Ostatnim wydarzeniem związanym z Adamem Mickiewiczem był zorganizowany przez Gdański Oddział Towarzystwa Literackiego Adama Mickiewicza wykład Piotra Głuszkowskiego pt. *Mickiewicz – Bułharyn – Puszkin. Literackie powiązania*, wygłoszony w dniu 5 grudnia 2018 roku na Uniwersytecie Gdańskim.

Dom Rosyjskiej Emigracji imienia Aleksandra Sołżenicyna zaistniał jako darczyńca ponad trzystu książek z zakresu rosyjskiej literatury pięknej oraz opracowań rosznawczych. Uroczystość przekazania tej kolekcji Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie, z udziałem Pana Siergieja Andriejewa, Ambasadora Rosji w RP i z wykładem gościnnym rektora Instytutu Literackiego imienia Maksima Gorkiego, otworzyła międzynarodową konferencję naukową pt. *Literatura i władza – związki na gruncie*

rosyjskim (XIX–XX wiek), zorganizowaną w dniach 17–18 maja 2017 roku z myślą o wspólnej dyskusji doświadczonych i młodych rusycystów z Polski oraz Rosji. Dom Rosyjskiej Emigracji reprezentowała na niej Swietłana Romanowa. W tym samym roku pod redakcją Magdaleny Dąbrowskiej, Piotra Głuszkowskiego i Katarzyny Roman-Rawskiej, została wydana monografia *Literatura i władza. Związki na gruncie rosyjskim w XVIII–XXI wieku* (Dąbrowska, Głuszkowski, Roman-Rawska, 2017), którą otwiera naukowe omówienie kolekcji przekazanej przez stronę rosyjską.

Osoba i dzieło Aleksandra Sołżenicyna stały się tematem międzynarodowej konferencji naukowej pt. *Aleksander Sołżenicyn i rosyjska emigracja* w dniach 19–20 października 2017 roku w Warszawie oraz książki tak zatytułowanej (Dąbrowska, Głuszkowski, 2018), wydanej pod redakcją Magdaleny Dąbrowskiej i Piotra Głuszkowskiego w toruńskiej Pracowni Wydawniczej EIKON w 2018 roku. Ten sam wydawca zainteresował się także książką *Staroprawosławie wczoraj i dziś* pod redakcją Adama Jaskólskiego (Jaskólski, 2018), będącą owocem międzynarodowej konferencji naukowej pod takim samym tytułem w dniu 21 listopada 2017 roku. Wyszła ona jesienią 2018 roku, a jej pierwszymi czytelnikami mieli szansę stać się uczestnicy drugiej warszawskiej konferencji o staroprawosławiu, zorganizowanej w dniach 29–30 listopada 2018 roku. Na grudzień 2019 roku została zaplanowana trzecia konferencja o staroprawosławiu, której przygotowanie zasugerowali zresztą sami badacze tej tematyki. Co ciekawe, na konferencji w listopadzie 2018 roku spotkali się przedstawiciele trzech pokoleń polskich badaczy staroprawosławia, mistrzowie wytyczający szlaki, ich uczniowie oraz generacja najmłodsza.

Jak widać, zainteresowania naukowe literaturoznawców z Instytutu Rusycystyki kierowały się w ostatnich latach w różnych kierunkach, poczynając od wielkich indywidualności życia kulturalnego Rosji (Karamzin, Sołżenicyn), a kończąc na polsko-rosyjskich związkach literackich (Mickiewicz). W tym ostatnim kontekście warto wspomnieć o Stacji Naukowej PAN w Moskwie, kierowanej przez Marka Pąksińskiego, która wraz z IR oraz Rosyjskim Państwowym Uniwersytem Humanistycznym w Moskwie była współorganizatorem międzynarodowej konferencji naukowej pt. *Polsko-rosyjskie kontakty literackie w XIX wieku – nowe perspektywy badawcze* w dniu 22 listopada 2016 roku w Moskwie.

Przeglądy aktywności konferencyjno-publikacyjnej kończą się zwykle statystykami: ilu referentów czy autorów wzięło udział w poszczególnych przedsięwzięciach oraz z ilu i jakich krajów pochodzili. Pomińmy te dane, ograniczając się do stwierdzenia, że pozwalają one mówić o warszawskiej rusycystyce uniwersyteckiej jako miejscu przyciągającym uczonych zagranicznych. Ludzie nauki chętnie wracają do Warszawy, wracają przy bardzo różnych okazjach. Ciekawsze wydaje się zwrócenie uwagi na inną kwestię, mianowicie: na okładki wymienionych wyżej książek – one także są bowiem rezultatem współpracy międzynarodowej. Widnieją na nich przetworzone artystycznie zdjęcia przekazane przez zagraniczne instytucje kultury: gabinetu Karamzina w pałacu w Ostafiewie, подарowane przez „Rosyjski Parnas” na okładkę książki *Mikołaj Karamzin i jego czasy*, czy też stołu zecerskiego z egzemplarzem *Archipelagu GULAG* z paryskiego wydawnictwa YMCA-Press, przesłanego przez Tatianę Victoroff ze Strasburga jako ilustracja do książki *Aleksander Sołżenicyn i rosyjska emigracja*. Na okładce książki *Staroprawosławie wczoraj i dziś* znalazło się zaś przetworzone arty-

stycznie zdjęcie molenny staroobrzędowców p.w. Zaśnięcia Bogurodzicy w miejscowości Kolkja w Estonii.

Danymi statystycznymi warto posłużyć się przy charakteryzowaniu jeszcze jednego aspektu współpracy zagranicznej Instytutu Rusycystyki – organizacji wykładów gościnnych dla całej społeczności akademickiej. Tylko w roku 2017 odbyło się ich 26, w tym 18 z zakresu historii literatury rosyjskiej, folklorystyki, historii, medioznawstwa i filmoznawstwa. Niektóre wykłady odbywały się w cyklach kilku- lub kilkunastogodzinnych, jak wybitnego rosyjskiego polonisty Aleksandra Lipatowa o Rusi i Rosji w kontekście cywilizacji europejskiej. Wykłady są wybierane często w kluczu „okolicznościowym” czy „rocznicowym”, chodzi bowiem o przedstawienie aktualnego stanu wiedzy naukowej o przełomowych wydarzeniach z „okrągłej” przeszłości i skonfrontowanie z nią komentarzy medialnych (jak wybuch rewolucji czy wojen światowych). Według tego samego „rocznicowego” klucza wybierane są tematy corocznych otwartych debat o Rosji współczesnej, w 2016 i 2017 roku odbywających się pod hasłem *Echa upadku. 25 lat po rozpadzie Związku Radzieckiego oraz Ciągłość i zmiana. Rosja sto lat po rewolucji*. W 2018 roku wykłady gościnne w dużym stopniu przybrały postać systemową w postaci Programu Indywidualizacji Kształcenia (PIK), mającego na celu wzbogacenie wiedzy i umiejętności badawczych studentów przez udział w wykładach czy wykładach z warsztatami prowadzonych przez czołowych znawców tematyki rosyjskiej. W ramach programu odbyły się już cykle wykładów historyka z Rosyjskiej Akademii Nauk Borisa Nosowa, badaczki dziejów literackiej Nagrody Nobla Tatiany Marczenko ze wspomnianego Domu Rosyjskiej Emigracji w Moskwie oraz językoznawców Tilmanna Reuthera z Uniwersytetu w Klagenfurcie w Austrii oraz Ludmiły Ryczkowej z Grodzieńskiego Uniwersytetu Państwowego im. Janki Kupawy w Grodnie na Białorusi. Na styczeń 2019 roku zostały zaplanowane wykłady historyka Leonida Gorizontowa z Moskwy. Każdy cykl objął dziesięć godzin zajęć dydaktycznych, na których znalazło się miejsce także na warsztatową formę pracy i na ożywioną dyskusję. Wizyty gości zagranicznych pociągają za sobą często rewizyty warszawskich rusycystów w ośrodkach zagranicznych, by wymienić wykłady Magdaleny Dąbrowskiej, Piotra Głuszkowskiego i Adama Jaskólskiego w Instytucie Kształcenia Artystycznego i Kulturologii Rosyjskiej Akademii Edukacji w Moskwie. W Instytucie Polskim w Moskwie organizowane były prezentacje publikacji naukowych Instytutu Rusycystyki skierowane do społeczeństwa rosyjskiego i z jego licznym udziałem.

Przykłady współpracy międzynarodowej literaturoznawców z Instytutu Rusycystyki UW można mnożyć. Zamiast jednak wydłużać ich listę, warto zaprosić do niej kolejne osoby, także badaczy krajowych i także reprezentujących inne dziedziny niż historia literatury rosyjskiej. Dobrym przykładem jest współpraca z polonistami z Uniwersytetu Gdańskiego, o czym można przekonać się przez lekturę programów konferencji, zapowiedzi wykładów gościnnych i publikacji naukowych z ostatnich lat.

## Bibliografia

Dąbrowska, M., Głuszkowski, P. (red.) (2017). *Mikołaj Karamzin i jego czasy*. (Seria *Studia Rossica*, t. 24). Warszawa: Instytut Rusycystyki Uniwersytetu Warszawskiego.

- Dąbrowska, M., Głuszkowski, P., Roman-Rawska, K. (red.) (2017). *Literatura i władza. Związki na gruncie rosyjskim w XVIII–XXI wieku*. (Seria Studia Rossica, t. 25). Warszawa: Instytut Rusycystyki Uniwersytetu Warszawskiego.
- Dąbrowska, M., Głuszkowski, P. (red.) (2018). *Aleksander Solżenicyn i rosyjska emigracja*. Warszawa: Instytut Rusycystyki Uniwersytetu Warszawskiego; Toruń: Pracownia Wydawniczej EIKON.
- Jaskólski, A. (red.) (2018). *Staroprawosławie wczoraj i dziś*. Warszawa: Instytut Rusycystyki Uniwersytetu Warszawskiego; Toruń: Pracownia Wydawniczej EIKON.

MAGDALENA DĄBROWSKA

Uniwersytet Warszawski  
Wydział Lingwistyki Stosowanej  
Instytut Rusycystyki  
Zakład Historii Literatury Rosyjskiej  
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa, Polska  
e-mail: m.dabrowska@uw.edu.pl  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4014-4725>